

Szymon Szmak

Okręgowa Izba Radców Prawnych w Toruniu

szymonszmak@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7477-264X

<https://doi.org/10.26881/gsp.2023.3.05>

Problematyka konfliktu interesów i rozwiązywania sporów z perspektywy ubezpieczenia ochrony prawnej

1. Pojęcie interesu

Problem rozwiązywania sporów oraz konfliktu interesów w zakresie ubezpieczeń, a w kontekście ubezpieczenia ochrony prawnej w szczególności, zasługuje na głębszą analizę. Ze zjawiskiem tym mamy do czynienia przede wszystkim w relacji ubezpieczyciel ochrony prawnej – ubezpieczony czy prawnik świadczący pomoc prawną, jak również podczas tzw. likwidacji szkód niejako „w zbiegu” z innymi rodzajami ubezpieczeń. Różnorodne aspekty rozwiązywania sporów wymagają zatem szczegółowego opisu – tym bardziej, że relatywnie wiele przepisów krajowych i europejskich odwołuje się do pojęcia konfliktu interesów, nakładając na podmioty biorące udział w różnych fazach zawierania czy wykonywania umowy ubezpieczenia obowiązki, które mają zapobiec nadmiernemu osłabieniu pozycji przede wszystkim ubezpieczonego w przypadku takiego sporu.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że pojęcie interesu pełni różnorodne funkcje w konstrukcjach ubezpieczeniowych, nie ograniczając się jedynie do podstawowej z nich, tj. przedmiotu ochrony ubezpieczeniowej. Jednakże w tym zakresie można właśnie dostrzec najpełniej różnorodność typów ubezpieczenia, które są skorelowane z określonym typem interesu – np. własny, innej osoby, przyszły, ujemny¹. Pod pojęciem interesu ubezpieczeniowego należy więc rozumieć stosunek, dzięki któremu ktoś wskutek przewidzianego w umowie zdarzenia może ponieść szkodę². Tak więc szkoda jawi się tutaj jako negatyw czy przeciwieństwo tego interesu, określanego także jako stosunek ubezpieczonego do wybranych składników majątkowych.

Przechodząc do typologii interesu ubezpieczeniowego, warto krótko zatrzymać się przy tzw. interesach konkurujących, niewątpliwie związanych ze zjawiskiem konfliktu interesów i rozwiązywania sporów. Sytuacja taka będzie miała miejsce w przypadku, gdy w stosunku do tej samej rzeczy istnieje interes różnych osób. Konfiguracje takich

¹ E. Kowalewski, *Wprowadzenie do teorii interesu ubezpieczeniowego* [w:] *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*, cz. 3, red. A. Wąsiewicz, Bydgoszcz 1997, s. 71–72.

² Definicja V. Ehrenberga, por. *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej...*, s. 77.

zależności mogą być różne. Gdy między poszczególnymi interesami nie ma zależności – nie wykluczają się wzajemnie ani nie ograniczają, wtedy mamy do czynienia z interesami odrębnymi lub neutralnymi. Mogą istnieć także interesy alternatywne, tj. wzajemnie się wykluczające. W kolejnej konfiguracji interes w danej chwili przysługuje jednej osobie, lecz po określonym czasie przejdzie prawdopodobnie na inną – są to tzw. interesy sukcesywne³.

Omawiając funkcje interesu ubezpieczeniowego, należy rozpocząć od analizy jego relacji z ryzykiem, ponieważ oba te pojęcia wyjaśniają istotę ubezpieczenia jako instrumentu ochrony i metody transferu zagrożeń. Drugą funkcją interesu jest wskazanie istotnej cechy umowy ubezpieczenia, tj. kauzalności, a tym samym rozgraniczenie umowy ubezpieczenia od innych pozornie podobnych instytucji prawnych. Należą do nich gra, zakład czy hazard, które wykazują odmienną funkcję gospodarczą⁴. Ostatnia z głównych funkcji interesu wiązana jest w literaturze z naczelną zasadą odszkodowania, u której podstaw leży właśnie interes ubezpieczeniowy. Zasada ta opiera się na zakazie bezpodstawnego wzbogacenia, ponieważ maksymalny poziom możliwej do uzyskania ochrony ubezpieczeniowej, czyli górna granica wypłaconego odszkodowania w przypadku wystąpienia ewentualnej szkody, jest limitowany majątkową wartością interesu ubezpieczonego⁵. Szkoda realizuje się właśnie w odniesieniu do elementu pierwotnego, którym jest interes ubezpieczeniowy. Jego majątkową wielkość ustala się poprzez wskazanie wartości ubezpieczenia, a w dalszej kolejności sumy ubezpieczenia, będącej jedną z podstawowych kategorii umowy ubezpieczenia⁶.

Należy zaznaczyć, że teoria interesu ubezpieczeniowego ma swoje przełożenie w przynajmniej dwóch przepisach aktów prawnych z kanonu prawa ubezpieczeniowego. Artykuł 821 k.c. określa kryteria tzw. ubezpieczalności interesu w ubezpieczeniach majątkowych. Zgodnie z tym przepisem przedmiotem takiego ubezpieczenia może być interes wyłącznie legalny i powinien on przedstawiać wymierną wartość majątkową, którą można wyrazić w pieniądzu. Natomiast w załączniku do ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej⁷ znajduje się klasyfikacja branż ubezpieczeniowych, czyli podział ryzyka według działów, grup i rodzajów ubezpieczeń, wskazując tym samym na rodzaj interesu ubezpieczeniowego.

³ *Ibidem*, s. 79.

⁴ *Ibidem*, s. 73.

⁵ Por. art. 824 § 1 i art. 824¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1360; dalej: k.c.); szerzej zob. G. Sikorski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, LEX/el. 2022 oraz W. Dubis [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2021.

⁶ *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej...*, s. 80.

⁷ Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r., poz. 656; dalej: u.d.u.r.).

2. Ubezpieczenie ochrony prawnej – informacje podstawowe

Ubezpieczenie ochrony prawnej jest szczególnym rodzajem ubezpieczenia uregulowanym w sposób dość wyczerpujący w ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, której postanowienia w tej materii przyjęto w ramach implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyłącalność II)⁸. Należy w tym miejscu przypomnieć, że w reżimie poprzednio obowiązującej ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej⁹ postanowienia odnoszące się do ubezpieczenia ochrony prawnej charakteryzowały się fragmentarycznością i w żadnym zakresie nie spełniały wymogu całościowej implementacji poprzednio obowiązującej dyrektywy z dnia 22 czerwca 1987 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do ubezpieczenia ochrony prawnej¹⁰. Polski ustawodawca nie określił w tamtym czasie kluczowych kwestii, tj. nie wprowadził definicji legalnej ubezpieczenia ochrony prawnej, zasad wykonywania umowy ubezpieczenia przez ubezpieczyciela oraz nie odniósł się do zagadnienia likwidacji szkód¹¹.

Zgodnie z przepisem art. 27 ust. 1 obowiązującej obecnie ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej ubezpieczenie ochrony prawnej polega na zobowiązaniu się zakładu ubezpieczeń, w zamian za opłatę składki ubezpieczeniowej, do poniesienia kosztów postępowania sądowego oraz wykonania innych usług związanych bezpośrednio z ochroną ubezpieczeniową¹². Wyróżnia się zatem dwa typy świadczeń, które mogą być spełniane przez ubezpieczyciela ochrony prawnej. Pierwszy polega na pokryciu różnego rodzaju kosztów związanych z prowadzonym sporem, będąc typowym rodzajem świadczenia pieniężnego ubezpieczyciela zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego. Do drugiej kategorii należy natomiast wykonywanie innych usług, do których można zaliczyć wszelkie czynności świadczone na rzecz ubezpieczonego w ramach tzw. assistance prawnego, jak np. udzielanie telefonicznych porad prawnych, udostępnianie wzorów pism czy tekstów aktów prawnych. Co ciekawe, druga kategoria stanowi znakomitą większość działalności ubezpieczyciela. Budzi to uzasadnione kontrowersje wśród niektórych przedstawicieli doktryny, przywiązanych do

⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyłącalność II) (Dz. Urz. WE L 335 z 17.12.2009, s. 1; dalej: dyrektywa Solvency II).

⁹ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r., poz. 1206; dalej: u.d.u.).

¹⁰ Dyrektywa Rady z dnia 22 czerwca 1987 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do ubezpieczenia ochrony prawnej (Dz. Urz. WE L 185 z 4.07.1987, s. 77; dalej: dyrektywa 87/344/EWG).

¹¹ Por. m.in. B. Janyga, M. Dittmajer, *Ubezpieczenie ochrony prawnej jako szansa na zwiększenie dostępu obywateli do pomocy prawnej*, „Radca Prawny” 2005, nr 3, s. 70–78.

¹² Brzmienie definicji legalnej jest identyczne z treścią przepisu art. 198 ust. 1 dyrektywy Solvency II.

teorii świadczenia pieniężnego, jednak zagadnienie to, mimo że interesujące, nie jest przedmiotem niniejszego artykułu¹³.

3. Ubezpieczenie ochrony prawnej a konflikt interesów w doktrynie i praktyce niemieckiej¹⁴

Niemcy stanowią modelowy przykład kraju z ugruntowaną od wielu lat praktyką, orzecznictwem i prawodawstwem (choć w mniejszym stopniu) w zakresie ubezpieczenia ochrony prawnej¹⁵. W literaturze niemieckiej stosunkowo dość wcześnie, bo już na przełomie XIX i XX w., próbowano badać kwestię konfliktu interesów w kontekście pierwszych nowoczesnych postaci ubezpieczenia ochrony prawnej. Alexander Ecker w swojej pracy *Prozeßkostenversicherung*¹⁶ prezentował pogląd, że nie istnieje potrzeba takiego ubezpieczenia o charakterze powszechnym. Stał bowiem na stanowisku, że możliwe i pożądane jest objęcie ochroną ubezpieczeniową wyłącznie wybranych, pojedynczych precyzyjnie określonych zdarzeń w poszczególnych rodzajach działalności. Wskazywał również, choć w sposób dość ogólny, na fundamentalne uprawnienie ubezpieczyciela do współdecydowania (*Mitbestimmungsrecht*), które polega na tym, że ma on możliwość wpływu na decyzje odnoszące się do ewentualnego procesu, a tym samym jest zdolny do zmniejszania poziomu występującego ryzyka. Inni badacze, idąc za myślą Eckera, również wskazywali, że ubezpieczenie ochrony prawnej powinno dotyczyć jedynie wybranej wąskiej grupy procesów czy stron – przykładem mogą być procesy o immisje. Wprowadzenie powszechnego ubezpieczenia ochrony prawnej miało ich zdaniem przyczynić się do wzrostu liczby postępowań przed sądami, jak również do powstania konfliktu interesów dla ubezpieczyciela, jeśli obie strony byłyby ubezpieczone w tym samym zakładzie ubezpieczeń¹⁷.

W 1937 r. niemiecki organ nadzoru w sprawie ubezpieczyciela Nordstern Allgemeine Versicherungs-AG opowiedział się za zasadą rozdzielenia działów ubezpieczeń (*Gebot der Spartenentrennung*)¹⁸. Rozdział branż w niemieckim prawie ubezpieczeniowym w odniesieniu do ubezpieczeń na życie oraz ubezpieczeń zdrowotnych uzasadnia się chęcią zagwarantowania szczególnego rodzaju ochrony ubezpieczonych przed negatywnymi konsekwencjami poniesienia strat przez ubezpieczyciela w innych rodzajach

¹³ Por. szerzej Sz. Szmak, *Ubezpieczenie ochrony prawnej w Polsce na tle regulacji niemieckich*, Toruń 2018, s. 92 i nn.

¹⁴ Por. szerzej Sz. Szmak, *Ubezpieczenie ochrony prawnej w systemie niemieckim: wybrane problemy*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2014, nr 1, s. 87–97.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ A. Ecker, *Prozeßkostenversicherung*, Mitteilungen für die öffentlichen Feuerversicherungsanstalten, [b.m.] 1912, s. 483–486.

¹⁷ P. Guthke, *Probleme der Rechtsschutzversicherung*, Göttingen 1985, s. 5.

¹⁸ G. Ridder, *Rechtsschutzversicherung in der Bundesrepublik Deutschland* [w:] *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten*, hrsg. H. Möller, Karlsruhe 1975, s. 109; por. szerzej Sz. Szmak, *Ubezpieczenie ochrony prawnej w systemie niemieckim...*

ubezpieczeń. Obowiązek rozdziału ubezpieczenia ochrony prawnej wiązał się natomiast z inną kwestią. Uzasadnieniem zastosowania zasady akurat dla tego rodzaju ubezpieczenia jest właśnie konieczność uniknięcia ewentualnego konfliktu interesów z innymi rodzajami ubezpieczeń. Należy podkreślić, że w niemieckiej literaturze fachowej wyjaśnia się kwestie konfliktu interesów na przykładzie ubezpieczenia ochrony prawnej z różnymi rodzajami ubezpieczenia. Jednak najbardziej doniosłe z perspektywy zarówno nauki, jak i praktyki ubezpieczeniowej wydaje się zbadanie relacji z ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej¹⁹. Warto wskazać tu wyraźnie odmienne funkcje ubezpieczenia ochrony prawnej oraz ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Jest to kluczowe w kwestii zakazu zawierania przez tego samego ubezpieczyciela umów ubezpieczenia obu wskazanych rodzajów. Niemiecka doktryna prawna definiuje świadczenie główne ubezpieczyciela ochrony prawnej jako umożliwienie ubezpieczonemu dochodzenia w trybie sądowym i pozasądowym swoich roszczeń w formie pokrycia kosztów postępowania, przede wszystkim wynagrodzenia profesjonalnego pełnomocnika i kosztów sądowych. W niemieckiej literaturze kładzie się nacisk na stwierdzenie, że bezpośrednim celem ubezpieczenia ochrony prawnej jest bardziej zagwarantowanie środków służących dochodzeniu praw ubezpieczonego niż tradycyjna kompensacja szkody. Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej charakteryzuje się pod pewnymi względami odmiennymi funkcjami. Ubezpieczenie ochrony prawnej w zakresie dochodzenia roszczeń odszkodowawczych chroni oczywiście poszkodowanych, a więc ewentualnych beneficjentów odszkodowania za wyrządzoną im szkodę. Natomiast ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej chroni podmioty, które same są sprawcami szkody. Ubezpieczyciel odpowiedzialności cywilnej wypłaci odszkodowanie poszkodowanemu pod warunkiem, że jego roszczenia są uzasadnione²⁰. Ubezpieczeniu ochrony prawnej nadaje się więc metaforycznie przymiot „lustrzanego odbicia” (*Spiegelbild*)²¹.

Od wspomnianego momentu, z uwagi na wysokie zagrożenie wystąpienia konfliktu interesów pomiędzy ubezpieczycielem a ubezpieczonym, wprowadzono zakaz zawierania przez ubezpieczycieli oferujących ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej umów ubezpieczenia ochrony prawnej, które gwarantowało aktywną ochronę prawną dotyczącą odszkodowań. Zasada rozdziału branż była również odpowiedzią na regulę wprowadzoną przez obowiązującą od 1935 r. ustawę o zapobieganiu nadużyciom w obszarze świadczenia pomocy prawnej – *Gesetz zur Verhütung von Mißbräuchen auf dem Gebiete der Rechtsberatung*²². Po II wojnie światowej niemiecki organ nadzoru

¹⁹ Zob. np. E. Prölls, *Probleme der Rechtsschutzversicherung*, Hamburg 1948, s. 18–19; por. szerzej Sz. Szmak, *Ubezpieczenie ochrony prawnej w systemie niemieckim...*

²⁰ F. Mathy, *Rechtsschutz-Alphabet*, Karlsruhe 2000, s. 380–381; por. szerzej Sz. Szmak, *Ubezpieczenie ochrony prawnej w Polsce...*

²¹ Tak m.in. G. Eidam, *Spartentrennung in der Rechtsschutzversicherung*, Hamburg 1984, s. 168.

²² C. Isola, *Legal expenses insurance: origins and development*, RIAD, [b.m.] 2004, s. 8–9.

potwierdzał obowiązywanie zasady *Spartentrennung* (m.in. decyzje z 1957 i 1960 r.²³). Zasada rozdziału branż została zniesiona pod koniec ubiegłego wieku²⁴.

Wspomniany scenariusz konfliktu interesów zakładał, że ubezpieczyciel ochrony prawnej był jednocześnie ubezpieczycielem odpowiedzialności cywilnej przeciwnika procesowego ubezpieczonego na podstawie umowy ubezpieczenia ochrony prawnej. Jednoczesna likwidacja szkody wobec ubezpieczonego na podstawie umowy ubezpieczenia ochrony prawnej oraz jego przeciwnika ubezpieczonego na podstawie umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej stawiała ubezpieczyciela właśnie w sytuacji sprzeczności interesów²⁵.

4. Ubezpieczenie ochrony prawnej a konflikt interesów w prawodawstwie europejskim

Z powyższej analizy jednoznacznie wynika, że immanentną cechą ubezpieczenia ochrony prawnej jest występowanie konfliktu interesów, dlatego też prawodawca unijny przewidział mechanizmy, które mają zapobiegać powstaniu takim sytuacjom lub niwelować negatywne skutki, jeśli już będą one miały miejsce. W preambule dyrektywy 2009/138/WE podkreślono, że niemiecki system rozdziału branż, nazywany w tym akcie prawnym systemem obowiązkowej specjalizacji, choć „wyklucza większość sprzeczności”, to nie zostanie zastosowany na poziomie wspólnotowym. Niektórzy autorzy wskazują na wątpliwości innych państw członkowskich dotyczące niemieckiego systemu rozdziału branż w odniesieniu do umowy ubezpieczenia ochrony prawnej, kładąc nacisk na zbyt daleko idące środki w porównaniu z możliwymi zagrożeniami – wystąpieniem konfliktu interesów, czy na przeszkodę w prowadzeniu działalności w Niemczech przez zagranicznych ubezpieczycieli w zakresie większej liczby grup ubezpieczeń²⁶. Przywołana dyrektywa ostatecznie zniósła wszystkie przepisy zabraniające ubezpieczycielowi równoczesnego prowadzenia na swoim terytorium działalności w zakresie ubezpieczenia ochrony prawnej i innych grup ubezpieczeń²⁷.

W preambule dyrektywy Solvency II, która zastąpiła akt prawny z 1987 r., państwa członkowskie wyraziły potrzebę wykluczenia lub rozwiązania wszelkich sprzeczności interesów, wskazując na przykład takiego konfliktu w przypadku ubezpieczania przez ubezpieczyciela podmiotu w zakresie zarówno ochrony prawnej, jak i w innej grupie

²³ G. Ridder, *Rechtsschutzversicherung...*, s. 107, zob. publikacje niemieckiego organu nadzoru ubezpieczeniowego – *Veröffentlichungen des Bundesaufsichtsamtes für das Versicherungswesen*: VerBAV 1957, s. 227 i nn., VerBAV 1960, s. 77; por. szerzej Sz. Szmak, *Ubezpieczenie ochrony prawnej w Polsce...*

²⁴ Por. szerzej Sz. Szmak, *Ubezpieczenie ochrony prawnej w Polsce...*

²⁵ Zob. publikacje niemieckiego organu nadzoru ubezpieczeniowego – *Veröffentlichungen des Reichsaufsichtsamtes für Privatversicherung* (do 1939 r.); *Veröffentlichungen des Zonenamtes des Reichsaufsichtsamtes für das Versicherungswesen* (1947–1951): VA 37, 89.

²⁶ Zob. H. Müller, *Versicherungsbinnenmarkt. Die europäische Integration im Versicherungswesen*, München 1995, s. 21.

²⁷ Zob. art. 8 dyrektywy 87/344/EWG.

ubezpieczeń. Podkreślono ponadto, że poziom ochrony ubezpieczających odpowiedni do osiągnięcia tego celu można uzyskać w różny sposób, a interesy tych osób powinny być chronione przez równorzędne zabezpieczenia bez względu na to, które rozwiązanie zostanie przyjęte²⁸.

Tak więc, z powodu konstrukcji i przedmiotu ochrony ubezpieczenia ochrony prawnej należy wskazać na możliwość wystąpienia sporu „wewnątrz” umowy ubezpieczenia, tj. pomiędzy ubezpieczającym/ubezpieczonym a ubezpieczycielem, jak również na zewnątrz tej umowy.

5. Spór „wewnątrz” umowy ubezpieczenia ochrony prawnej

Na załączek mogącego wystąpić w toku wykonywania umowy konfliktu interesów szczególną uwagę, jak już wspomniano, zwrócił prawodawca wspólnotowy, który unormował tzw. modele zapobiegania sporu w europejskich aktach prawnych regulujących umowę ubezpieczenia ochrony prawnej. Należy zaznaczyć w tym miejscu, że zakładowi ubezpieczeń zależy na jak najtańszej likwidacji szkody, natomiast ubezpieczony dąży do tego, aby jego sprawa została załatwiona w możliwie najszybszym czasie. Może się to wiązać bardzo często z koniecznością poniesienia wyższych kosztów.

Wspólnotowy prawodawca zaproponował w tym zakresie trzy alternatywne modele – ich wybór należy albo do danego państwa członkowskiego, albo do ubezpieczyciela, jeśli taka będzie wola ustawodawcy danego kraju.

Po pierwsze, może być to oddzielna obsługa ubezpieczenia ochrony prawnej, zwaną również rozdziałem likwidacji szkód. Ubezpieczyciel musi w tym przypadku zagwarantować, że żaden członek personelu zajmujący się obsługą roszczeń z tytułu ochrony prawnej lub doradztwem prawnym w tym zakresie nie będzie równocześnie prowadzić podobnej działalności w innej grupie ubezpieczeń prowadzonych przez zakład ubezpieczeń, jeżeli zakład ten prowadzi działalność w różnych działach ubezpieczeń. Natomiast jeżeli ubezpieczyciel prowadzi działalność w różnych działach ubezpieczeń lub jest zakładem wyspecjalizowanym, taki pracownik nie może prowadzić podobnej działalności w innym zakładzie, mającym powiązania finansowe, handlowe lub administracyjne z pierwszym zakładem i prowadzącym działalność w jednej lub kilku grupach ubezpieczeń²⁹. Analogiczne uregulowanie znajdziemy w polskiej ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej³⁰. Polski ubezpieczyciel ochrony prawnej powinien zatem zapewnić, aby pracownik zakładu ubezpieczeń zajmujący się obsługą roszczeń z tytułu umowy ubezpieczenia w tym zakresie nie wykonywał podobnej działalności w zakresie innej grupy ubezpieczeń prowadzonej przez ten zakład ubezpieczeń lub w innym zakładzie ubezpieczeń, który jest jednostką dominującą lub jednostką zależną tego zakładu ubezpieczeń wykonującą działalność ubezpieczeniową,

²⁸ Motyw 82 preambuły dyrektywy Solvency II.

²⁹ Por. art. 200 ust. 2 dyrektywy Solvency II.

³⁰ Zob. art. 27 ust. 4 u.d.u.r.

o której mowa w dziale II załącznika do przywołanej wyżej ustawy. Niepożądane jest, aby wbrew interesom ubezpieczonego określony pracownik działu likwidacji szkód ubezpieczyciela równocześnie prowadził likwidację szkody z ubezpieczenia ochrony prawnej z zakresu dochodzenia roszczeń z innej umowy ubezpieczenia, z której szkody likwiduje on sam. Często zdarza się, że choć taka osoba jest organizacyjnie wyodrębniona, może pozostawać pod wpływem decyzji innych osób likwidujących szkody w ramach podległości służbowej. Pojawia się zatem postulat zastąpienia nakazu wyodrębnienia pracowników obowiązkiem wydzielenia specjalnych jednostek, podmiotów czy działów w ramach działalności ubezpieczyciela odnośnie do likwidacji szkód lub nawet osobnych spółek powołanych do prowadzenia takiej działalności³¹.

Drugim trybem jest model wyodrębnionej osoby prawnej, popularny m.in. w Niemczech. Ubezpieczyciel powierza w tym przypadku obsługę roszczeń (likwidację szkód) z tytułu ubezpieczenia ochrony prawnej zakładowi mającemu odrębną osobowość prawną. Nazwa przedsiębiorstwa powinna być wymieniona w umowie ubezpieczenia. Jeżeli zakład posiadający odrębną osobowość prawną ma powiązania z zakładem, który prowadzi działalność w jednej lub kilku grupach ubezpieczeń, członkowie personelu zakładu, którzy zajmują się obsługą roszczeń lub doradztwem prawnym związanym z tą obsługą, nie mogą równocześnie prowadzić tej samej działalności w drugim zakładzie. Dodatkowo państwa członkowskie mogą nakładać te same wymagania na członków kierownictwa zakładu³². Przechodząc do modelu niemieckiego – w tym państwie funkcjonują oddzielne przedsiębiorstwa, których przedmiotem działalności jest likwidacja szkód z umów ubezpieczenia ochrony prawnej. W zdaniu drugim § 126 ust. 1 niemieckiej ustawy o umowie ubezpieczenia³³ zobowiązano ubezpieczyciela do wskazania w polisie nazwy samodzielnego przedsiębiorstwa likwidującego szkody, jeżeli taka usługa została przez niego zlecona. Kolejny ustęp paragrafu precyzuje, że roszczenia o wykonanie świadczenia ubezpieczeniowego w przypadku działania przedsiębiorstwa likwidacji szkód mogą być kierowane wobec niego. Tym samym jako jedyne w tej sytuacji posiada ono legitymację procesową bierną³⁴.

Ostatnią formą obsługi roszczeń jest swoboda wyboru prawnika w określonej postaci, tj. poprzez zapewnienie ubezpieczonemu prawa powierzenia obrony interesów, od chwili uzyskania prawa do wystąpienia z roszczeniem wobec ubezpieczyciela zgodnie z postanowieniami umowy ubezpieczenia wybranemu przez siebie prawnikowi lub innej osobie posiadającej odpowiednie kwalifikacje³⁵.

Ze sporem wewnątrz umowy ubezpieczenia wiąże się również regulacja dyrektywy Solvency II, która w przypadku konkretnego sporu z ubezpieczycielem zapewnia

³¹ Por. J. Vassel, P. Mierzejewski, *Ubezpieczenie ochrony prawnej w Europie i Polsce*, „Prawo Asekuracyjne” 2005, nr 1; B. Janyga, M. Dittmajer, *Ubezpieczenie ochrony prawnej...*, s. 728.

³² Por. art. 200 ust. 3 dyrektywy Solvency II.

³³ Ustawa z dnia 30 maja 1908 r. w wersji po wejściu w życie nowelizacji z dnia 23 listopada 2007 r. BGBl. I S. 2631, ze zm., *Gesetz über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz)*.

³⁴ Por. szerzej Sz. Szmak, *Ubezpieczenie ochrony prawnej w Polsce...*

³⁵ Por. art. 200 ust. 4 dyrektywy Solvency II.

ubezpieczonemu wolny wybór prawnika do obrony jego interesów³⁶. W odróżnieniu od tego uregulowania inne postacie swobody wyboru prawnika są gwarantowane z uwagi na wystąpienie jedynie teoretycznej sprzeczności interesów – można powiedzieć przewencyjnie. Przechodząc do polskiego ustawodawstwa, w art. 27 ust. 6 u.d.u.r. wprowadzono, analogicznie do omawianej regulacji dyrektywy Solvency II, trzecią postać swobody wyboru prawnika, która została zagwarantowana w sytuacji wystąpienia konkretnej sprzeczności interesów lub różnicy zdań w sprawie rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu sądowym lub administracyjnym. Ograniczenie przez polskiego ustawodawcę prawa swobodnego wyboru prawnika do postępowania sądowego i administracyjnego jest oczywistym przykładem błędnej implementacji dyrektywy. Dyrektywa Solvency II w przypadku konkretnego sporu nie ogranicza zakresu podmiotowego tego prawa do jakiegokolwiek rodzaju postępowania.

Kolejną kwestią regulowaną przez dyrektywę Solvency II jest obowiązek wprowadzenia przez krajowych legislatorów postępowania arbitrażowego. W literaturze podkreśla się, że wprowadzając tę regulację, europejski prawodawca ponownie potwierdził istnienie obszarów w ubezpieczeniu ochrony prawnej, w których powstaje konflikt interesów między stronami umowy, jak też potrzebę wypracowania mechanizmu ich rozwiązywania³⁷. Celem takiego postępowania powinno być jak najrzetelniejsze i jak najszybsze rozstrzygnięcie sporu między ubezpieczycielem a ubezpieczonym³⁸. Procedura ta ma zagwarantować porównywalne gwarancje obiektywności, na podstawie której, w przypadku różnicy zdań między ubezpieczycielem udzielającym ochrony w zakresie ochrony prawnej i ubezpieczonym, będą mogły zapadać decyzje w sprawie stanowiska, jakie należy przyjąć w celu rozstrzygnięcia sporu. Umowa ubezpieczenia powinna zawierać wzmiankę o prawie ubezpieczonego do skorzystania z takiej procedury³⁹. W przypadku wystąpienia konfliktu interesów ubezpieczyciel lub przedsiębiorstwo likwidacji szkód powinno poinformować ubezpieczonego o prawie do swobodnego wyboru prawnika oraz o możliwości skorzystania z procedury arbitrażowej⁴⁰.

6. Spór „na zewnątrz” umowy ubezpieczenia ochrony prawnej

Kolejnym zagadnieniem, które należy omówić, jest spór „na zewnątrz” umowy ubezpieczenia ochrony prawnej. W tym przypadku to właśnie umowa ubezpieczenia będzie niejako wspierać ubezpieczonego w sporze z osobą trzecią w wielu formach jego rozwiązywania. W zależności od tej metody (etap przedsądowy, etap sądowy) angażowany będzie poszczególny zakres ochrony z umowy ubezpieczenia ochrony prawnej

³⁶ Por. art. 201 ust. 1 b) dyrektywy Solvency II.

³⁷ A. Schröder-Frerkes, *Konfliktbeilegungsmechanismen in der Rechtsschutzversicherung. Ein europäischer Ländervergleich und Vorschlag eines Schiedsverfahrens*, Karlsruhe 1991, s. 335–336.

³⁸ C. Chance, *Insurance in the EEC. The European Community's Programme for a New Regime*, London 1991, s. 41.

³⁹ Por. art. 203 dyrektywy Solvency II.

⁴⁰ Por. art. 204 dyrektywy Solvency II.

– odpowiednio wykonywanie określonych usług (assistance prawne) albo pokrycie kosztów, w tym pełnomocnika.

I tak, w kontekście rodzajów świadczeń ubezpieczyciela w praktyce wyróżnia się najczęściej dwa elementy składające się na przedmiot ochrony ubezpieczeniowej⁴¹.

Będzie to, po pierwsze, poniesienie przez ubezpieczyciela kosztów związanych z obroną interesów prawnych ubezpieczonego. W zależności od danego wariantu ubezpieczenia segment ten dotyczy przede wszystkim wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego z tytułu reprezentacji ubezpieczającego w danym rodzaju postępowania. Wynagrodzenie adwokata lub radcy prawnego ustala się co do zasady zgodnie z odpowiednimi przepisami regulującymi wysokość wynagrodzenia za czynności adwokata lub radcy prawnego w wysokości stawki minimalnej. Następnie ubezpieczyciel zobowiązuje się pokryć koszty sądowe w sprawach cywilnych, karnych, w sprawach o wykroczenia i sprawach administracyjnych (opłaty i koszty postępowania administracyjnego przed organami administracyjnymi, koszty sądowe przed sądami administracyjnymi oraz koszty postępowania przed NSA, a także koszty procesu zasądzone od ubezpieczającego na rzecz strony przeciwnej lub Skarbu Państwa).

Drugim składnikiem przedmiotu ubezpieczenia ochrony prawnej jest zapewnienie ochrony prawnej i reprezentacji interesów prawnych, określane również jako umożliwienie obrony interesów prawnych ubezpieczonego oraz zorganizowanie porad prawnych. Pozostałe świadczenia ubezpieczyciela, inne niż te polegające na pokrywaniu kosztów, można nazwać ochroną prawną *sensu stricto*. Do ochrony tej należy uzyskanie przez ubezpieczonego wzorów umów dotyczących spraw objętych zakresem ubezpieczenia, tekstów aktów prawnych regulujących stan prawny dotyczący problemów prawnych w sprawach objętych zakresem ubezpieczenia oraz telefonicznych porad prawnych w dziedzinach prawa wykraczających poza posiadany zakres ubezpieczenia. To ostatnie świadczenie nazywane jest też zapewnieniem informacji prawnej. W ogólnych warunkach ubezpieczenia świadczenia te dotyczą także konsultacji prawnych, jak też opinii co do rodzaju spraw objętych zakresem warunków oraz udzielenia informacji teleadresowych kancelarii prawnych, notarialnych, biur doradztwa podatkowego, sądów i prokuratur. Wymienione świadczenia można również nazwać *assistance* prawnym. Konsultacje prawne świadczone są przez zespół prawników kierowany przez osoby z uprawnieniami radcy prawnego bądź adwokata, działający w sposób i w formie przewidzianej w przepisach prawa dla świadczenia pomocy prawnej.

W kontekście sporu „na zewnątrz” umowy ubezpieczenia ochrony prawnej należy wspomnieć o ostatniej postaci swobody wyboru prawnika, czyli tej odnoszącej się do obrony, reprezentowania lub wspierania interesów ubezpieczonego w dochodzeniu lub postępowaniu. To uprawnienie ubezpieczonego uregulowane jest w art. 201 ust. 1 pkt a) dyrektywy Solvency II. Co ciekawe, właśnie ta postać swobody wyboru prawnika

⁴¹ Opracowano na podstawie: Ogólnych Warunków Ubezpieczenia Ochrony Prawnej Generali TU S.A. obowiązujących od 20 stycznia 2022 r. oraz Ogólnych Warunków Ubezpieczenia Ochrony Prawnej D.A.S. Towarzystwo Ubezpieczeń Ochrony Prawnej S.A., „Ochrona Prawna dla Firm i Przedstawicieli Wolnych Zawodów” (OPFiWZ/OPP/2019) z dnia 1 lipca 2019 r.

była przedmiotem orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) we wszystkich postępowaniach dotyczących ubezpieczenia ochrony prawnej. W sprawie C-199/08 Trybunał orzekł, że ubezpieczyciel ochrony prawnej nie może zastrzec sobie prawa wyboru przedstawiciela prawnego dla większej liczby ubezpieczonych, którzy zostali poszkodowani w wyniku tego samego zdarzenia⁴². W sprawie C-293/10 TSUE uznał za zgodny z prawem unijnym przepis krajowy, na którego podstawie można uzgodnić, że ubezpieczony w zakresie ochrony prawnej może wybrać, w celu reprezentowania swoich interesów w postępowaniu sądowym lub administracyjnym, wyłącznie osobę mającą ku temu odpowiednie kwalifikacje zawodowe, która prowadzi kancelarię z siedzibą w okręgu sądu lub organu administracji właściwego w pierwszej instancji. Musi tu jednak zostać spełniony następujący warunek – aby nie pozbawić znaczenia swobody wyboru przez ubezpieczonego pełnomocnika do reprezentowania go, to ograniczenie dotyczy jedynie zakresu pokrycia przez ubezpieczyciela ochrony prawnej kosztów związanych z zastępstwem procesowym, a faktyczny zwrot kosztów przez tego ubezpieczyciela jest wystarczający, czego ustalenie należy do sądu krajowego⁴³. Trybunał w sprawie C-442/12 orzekł, że niedopuszczalne jest uzależnienie ochrony ubezpieczeniowej przez ubezpieczyciela ochrony prawnej kosztów obsługi prawnej świadczonej przez wybranego swobodnie przez ubezpieczonego adwokata lub przedstawiciela prawnego od pozytywnej oceny ubezpieczyciela, a ponadto obsługa danej sprawy powinna zostać zlecona prawnikowi zewnętrznemu, stanowiąc wyjątek od zasady pomocy prawnej udzielanej przez pracowników ubezpieczyciela⁴⁴. W kolejnych orzeczeniach TSUE zdefiniował zakres przedmiotowy „postępowania administracyjnego”, ustalając, że obejmuje ono zarówno postępowanie, w wyniku którego instytucja publiczna udziela pracodawcy zgody na rozwiązanie za wypowiedzeniem umowy o pracę zawartej z pracownikiem ubezpieczonym od kosztów ochrony prawnej⁴⁵, jak i etap zażalenia przed instytucją publiczną, w trakcie którego instytucja ta wydaje decyzję, od której przysługują środki zaskarżenia w postępowaniu sądowym⁴⁶. Ostatnie z rozstrzygnięć Trybunału przesądziło, że w zakres dochodzenia (postępowania sądowego) wchodzi również postępowanie mediacyjne⁴⁷.

⁴² Wyrok TSUE z dnia 10 września 2009 r. w sprawie C-199/08, Erhard Eschig przeciwko UNIQA, Sachversicherung AG, ECLI:EU:C:2009:538.

⁴³ Wyrok TSUE z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie C-293/10, Gebhard Stark przeciwko DAS Österreichische Allgemeine Rechtsschutzversicherung AG, ECLI:EU:C:2011:355.

⁴⁴ Wyrok TSUE z dnia 7 listopada 2013 r. w sprawie C-442/12, Jan Sneller przeciwko DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV, ECLI:EU:C:2013:717.

⁴⁵ Wyrok TSUE z dnia 7 kwietnia 2016 r. w sprawie C-460/14, Johannes Evert Antonius Massar przeciwko DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV, ECLI:EU:C:2016:216.

⁴⁶ Wyrok TSUE z dnia 7 kwietnia 2016 r. w sprawie C-5/15, AK przeciwko Achmea Schadeverzekeringen NV i Stichting Achmea Rechtsbijstand, ECLI:EU:C:2016:218.

⁴⁷ Por. szerzej Sz. Szmak, *Prawo do swobodnego wyboru prawnika (pełnomocnika) przez ubezpieczającego w postępowaniu mediacyjnym: uwagi na tle wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 14 maja 2020 r. w sprawie C-667/18*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2020, nr 3, s. 33–43.

Polska regulacja ogranicza zagwarantowane w dyrektywie prawo w zakresie zarówno podmiotowym, jak i przedmiotowym⁴⁸. Ubezpieczonemu przysługuje swoboda jedynie adwokata lub radcy prawnego, co jest bez wątpienia ograniczeniem podmiotowym. Natomiast w aspekcie przedmiotowym chodzi jedynie o postępowanie sądowe lub administracyjne, a nie – jak reguluje to dyrektywa – każde dochodzenie i postępowanie.

Wnioski końcowe

Podsumowanie warto rozpocząć od uwag ogólnych dotyczących ubezpieczenia ochrony prawnej. Jak najbardziej pozytywnie należy odnieść się do treści przepisów ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej dotyczących ubezpieczenia ochrony prawnej, a wprowadzających nowe rozwiązania, których zabrakło w przepisie art. 14 u.d.u. Przywołana nowa ustawa naprawiła błędy polskiego ustawodawcy popełnione przy implementacji dyrektywy 87/344/EWG w 2003 r. Jak już wspomniano na wstępie, do poprawy pozycji ubezpieczonych oraz intensywniejszego rozwoju tego rodzaju ubezpieczenia w Polsce mogą przyczynić się m.in. wprowadzenie definicji legalnej ubezpieczenia ochrony prawnej, jak również istotne rozszerzenie zakresu przedmiotowego zasady swobodnego wyboru prawnika. Polska regulacja wymaga jednak dalszych poprawek, aby w pełni implementować normy europejskie i zabezpieczać interesy ubezpieczonych.

Odnosząc się *stricte* do tematu niniejszego artykułu, trzeba przede wszystkim przypomnieć, że z racji swoich specyficznych cech ubezpieczenie ochrony prawnej stanowi nie tylko wsparcie dla ubezpieczonego w razie jego sporu z osobą trzecią, lecz także samo niejako generuje potencjalny spór pomiędzy stronami umowy ubezpieczenia. Istotny jest tu rodzaj lub etapu sporu. Jeśli jest to spór „na zewnątrz” umowy ubezpieczenia, to ubezpieczyciel zobowiązany jest albo zorganizować świadczenia składające się na pomoc prawną, albo pokryć tzw. koszty prawne. Natomiast w kontekście sporu „wewnątrz” umowy ubezpieczenia adresatem szczególnych zasad wypracowanych w przywołanej dyrektywie unijnej są zarówno krajowi legislatorzy, jak i sami ubezpieczyciele konstruujący ogólne warunki ubezpieczenia. W pierwszym, jak również drugim przypadku to interesy ubezpieczonych muszą być jak najbardziej zabezpieczone.

Na koniec należy stwierdzić, że dalsza popularyzacja ubezpieczenia ochrony prawnej powinna zaowocować lepszym dostępem obywateli do usług prawniczych oraz wymiaru sprawiedliwości, czego gwarantem powinna być fachowość czynności świadczonych przez ubezpieczycieli⁴⁹. Aby podnieść poziom świadomości ubezpieczeniowej polskich konsumentów – potencjalnych ubezpieczonych, należy poprawić środowisko funkcjonowania ubezpieczenia ochrony prawnej, czego pierwszym eta-

⁴⁸ Por. art. 27 ust. 3 u.d.u.r.

⁴⁹ Por. szerzej Sz. Szmak, *Dostęp obywateli do wymiaru sprawiedliwości: wybrane modele*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe” 2016, nr 22, s. 61–89.

pem powinno być ostateczne kompleksowe dopracowanie polskich regulacji w tej materii, z korzyścią zarówno dla stron umowy ubezpieczenia, jak i dla prawników zaangażowanych w proces wykonywania umowy ubezpieczenia.

Literatura

- Chance C., *Insurance in the EEC. The European Community's Programme for a New Regime*, London 1991.
- Ecker A., *Prozeßkostenversicherung*, Mitteilungen für die öffentlichen Feuerversicherungsanstalten, [b.m.] 1912.
- Eidam G., *Spartentrennung in der Rechtsschutzversicherung*, Hamburg 1984.
- Guthke P., *Probleme der Rechtsschutzversicherung*, Göttingen 1985.
- Isola C., *Legal expenses insurance: origins and development*, RIAD, [b.m.] 2004.
- Janyga B., Dittmajer M., *Ubezpieczenie ochrony prawnej jako szansa na zwiększenie dostępu obywateli do pomocy prawnej*, „Radca Prawny” 2005, nr 3.
- Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2021.
- Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, LEX/el. 2022.
- Kowalewski E., *Wprowadzenie do teorii interesu ubezpieczeniowego* [w:] *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*, cz. 3, red. A. Wąsiewicz, Bydgoszcz 1997.
- Mathy F., *Rechtsschutz-Alphabet*, Karlsruhe 2000.
- Müller H., *Versicherungsbinnenmarkt. Die europäische Integration im Versicherungswesen*, München 1995,
- Prölls E., *Probleme der Rechtsschutzversicherung*, Hamburg 1948.
- Ridder G., *Rechtsschutzversicherung in der Bundesrepublik Deutschland* [w:] *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten*, hrsg. H. Möller, Karlsruhe 1975.
- Schröder-Frerkes A., *Konfliktbeilegungsmechanismen in der Rechtsschutzversicherung. Ein europäischer Ländervergleich und Vorschlag eines Schiedsverfahrens*, Karlsruhe 1991.
- Szmak Sz., *Dostęp obywateli do wymiaru sprawiedliwości: wybrane modele*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe” 2016, nr 22.
- Szmak Sz., *Prawo do swobodnego wyboru prawnika (pełnomocnika) przez ubezpieczającego w postępowaniu mediacyjnym: uwagi na tle wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 14 maja 2020 r. w sprawie C-667/18*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2020, nr 3.
- Szmak Sz., *Ubezpieczenie ochrony prawnej w Polsce na tle regulacji niemieckich*, Toruń 2018.
- Szmak Sz., *Ubezpieczenie ochrony prawnej w systemie niemieckim: wybrane problemy*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2014, nr 1.
- Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*, cz. 3, red. A. Wąsiewicz, Bydgoszcz 1997.
- Vassel J., Mierzejewski P., *Ubezpieczenie ochrony prawnej w Europie i Polsce*, „Prawo Asekuracyjne” 2005, nr 1.

Streszczenie

Szymon Szmak

Problematyka konfliktu interesów i rozwiązywania sporów z perspektywy ubezpieczenia ochrony prawnej

Niniejszy artykuł przedstawia najistotniejsze kwestie związane z rozwiązywaniem sporów z perspektywy specjalistycznego rodzaju ubezpieczenia, jakim jest ubezpieczenie ochrony prawnej. Przechodząc od zagadnień teoretycznych dotyczących interesu oraz opisu najważniejszych przepisów krajowych i europejskich w przedmiocie ubezpieczenia ochrony prawnej, autor analizuje szczegółowe scenariusze sporów, jak to określono „wewnątrz” i „na zewnątrz” umowy ubezpieczenia. „Konfliktogenna” specyfika tego rodzaju ubezpieczenia ukazana jest przez pryzmat tzw. modeli zapobiegania konfliktowi interesów w dyrektywie Solvency II, natomiast funkcję pomocniczą umowy ubezpieczenia w razie wystąpienia sporu obrazuje zakres świadczenia ubezpieczyciela, jak również swobody wyboru prawnika. Wnioski końcowe odnoszą się do postulatów wobec środowiska prawnego i praktyki ubezpieczenia ochrony prawnej w Polsce.

Słowa kluczowe: konflikt interesów; rozwiązywanie sporów; ubezpieczenie ochrony prawnej; ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej; swoboda wyboru prawnika.

Summary

Szymon Szmak

Conflict of Interest and Dispute Resolution from the Perspective of Legal Expenses Insurance

The article presents the most relevant issues related to dispute resolution from the perspective of a specialized type of insurance, which is legal expenses insurance. Moving from the theoretical issues of interest and the description of the most important national and European regulations on legal expenses insurance, the Author analyses detailed scenarios of disputes, as defined, “inside” and “outside” the insurance contract. The “conflict-generating” peculiarities of this type of insurance are shown through the prism of the so-called models of conflicts of interest prevention in the Solvency II Directive, while the auxiliary function of the insurance contract in the event of a dispute is illustrated by the scope of the insurer’s services, as well as the freedom to choose a lawyer. Final conclusions refer to the demands towards the legal environment and the practice of legal expenses insurance in Poland.

Keywords: conflict of interest; dispute resolution; legal expenses insurance; liability insurance; freedom to choose a lawyer.